

N:o 234.

Af herr **E. Sahlin**, *angående ålderdomsunderstöd
åt behöfvande.*

Lifligt intresserad att ett lämpligt ålderdomsunderstöd utom fattigvården måtte kunna gifvas dem, som ej längre kunna genom eget arbete fullt försörja sig, tillåter jag mig att härmed värdsamt framställa några anmärkningar rörande de principer, som ligga till grund för Kongl. Maj:ts förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, samt att framhålla en annan grundsats, enligt hvilken det synes mig sannolikt, att statsbidraget på ett rättvisare och mera effektivt sätt skulle komma de behöfvande till godo.

Det synes mig vara af stor vigt, att man icke binder sig vid de löften om stora penningbidrag, som genom antagandet af Kongl. Maj:ts förslag skulle gifvas, om man icke är förvissad, att de komma att bereda dermed afsedt gagn. Har man en gång tagit första steget i den af Kongl. Maj:t föreslagna riktningen, så synes konsekvensen komma att fordra, att man går mycket längre än nu föreslagits. Kongl. Maj:ts förslag synes mig innebära löfte om hjälp åt de bäst ställda bland arbetarne. Enligt den plan, jag vågar antyda, skulle man börja att hjälpa de i ekonomiskt afseende svagast ställda. Man må sedan med stöd af vunnen erfarenhet se till, huru långt man kan utvidga understödet till de mera lyckligt lottade.

1. Försäkringspligtens omfattning.

Det främsta intresset vid ålderdomsförsäkringen synes mig vara att skydda medborgare mot ekonomisk brist och dermed följande nöd eller beroende under den tid af vår lefnad, då enligt naturens ordning de kroppsliga och andliga krafterna ej längre räcka till för lefnadsbehofvens tillfredsställande. Samhällets pligt i detta hänseende har ju sedan gammalt varit erkänd och utöfvas hos oss genom den kommunala fattigvården. Men det är ett berättigadt intresse hos den fattige att icke förlora sin sjelfständighet, och det är således fullt berättigadt, att man söker stödja honom i hans sträfvan att hålla sig uppe. Särskildt har man härvid sökt hjälpa dem, som under sin krafts dagar hafva så liten inkomst i förhållande till sina lefnadsbehof, att de icke lätteligen kunna sätta af penningar för den tid, då de icke längre förmå genom arbete försörja sig sjelfva. Endast emedan detta förhållande allra mest förekommer inom den s. k. arbetareklassen, synes man i allmänhet i sina sträfvanden att ekonomiskt trygga medborgares ålderdom hafva gjort den begränsning, som antydes genom namnet arbetareförsäkring. Alldeles gifvet synes dock vara, att krafvet på ålderdomsunderstöd är lika berättigadt, inom hvilken samhällsställning och inom hvilket yrke den behöfvande än må hafva verkat under sina yngre år.

I denna universella omfattning har samhällets skyldighet att sörja för de behöfvande sedan gammalt varit erkänd genom hvarje kommuns lagbestämda skyldighet att egna de sina nödig fattigvård. I samma universella omfattning synes mig äfven det nu förevarande samhällsintresset böra fattas, när det nu gäller att utom fattigvården genom lämpligt understöd sätta de gamla i tillfälle att fortsätta en sjelfständig medborgerlig tillvaro, för hvilken de förut kämpat genom ärligt arbete.

Kongl. Maj:ts förslag om obligatorisk försäkring begränsar sig emellertid till arbetstagarnes klass: endast för dem, som äro anställda i annans tjänst, och för deras hustrur gäller den på erläggandet af obligatoriska försäkringsafgifter grundade rätten till pension. Det behof af hjälp på ålderdomen, som finnes inom andra klasser af arbetare och inom andra samhällsklasser, blir icke genom denna del af förslaget tillgodosedt.

Uteslutna från den obligatoriska försäkringen äro således inom arbetareklassen

1) de många arbetare, som, ehuru sjelfständiga yrkesidkare, genom rörelsens ringa omfattning äro ekonomiskt beroende af sin arbetskraft och således lika väl som de hos annan anställda arbetarne lätteligen komma att behöfva ålderdomsunderstöd, såsom till exempel mindre jordbrukare, lägenhetsinnehafvare och arrendatorer af små hemmansdelar, mindre handtverkare, mindre handlande o. s. v. Jag känner icke, huru många dessa äro, men jag kan från 1890 års officiella statistik anföra några siffror, som gifva en god ledning med afseende på bedömandet af deras antal, som tillhöra en af de nämnda grupperna: antalet brukningsdelar om högst 2 hektar odlad jord, hvilka brukades af egarne sjelfva eller af arrendatorer, var nämnda år 71,699; antalet jordtorp och andra jordlägenheter utgjorde 164,537. Att förslaget utesluter till exempel jordtorparne och de många sjelfständiga små yrkesidkare, som mottaga beställningar direkt från sina kunder och sjelfva handlägga och utföra det arbete, som karakteriserar deras yrke, beror synbarligen uteslutande på den formella svårigheten att af dessa uppbära någon obligatorisk afgift, då man ju icke kan för dem innehålla någon del af lön. Detta förhållande synes i sin mån visa, att man ej bör grunda det för alla klasser erforderliga ålderdomsunderstödet på kontanta bidrag af dem, som kunna komma att på gamla dagar behöfva hjälp till sitt uppehälle. Jag återkommer till denna fråga.

Vidare uteslutas, ehuru tillhörande arbetstagarnes klass,

2) i statens och kommunens tjänst anställda tjänstemän och betjente (§ 4); för behofvet af den ifrågasatta hjälpens utsträckning till äfven dessa arbetare talar bland annat den omständigheten, att så många hithörande komma på fattigvården: år 1884 intogos af icke ståndspersoner inom »förvaltningen» 288 personer, det följande året 345; hela antalet fullt försörjda fattighjon inom denna klass år 1885 utgjorde 3,229 personer;

3) befälhafvare och besättning å fartyg (§ 4). För dessas uteslutning kan väl icke något annat skäl anföras än svårigheten att innehålla någon del af deras lön, som segla på utländska fartyg och i främmande farvatten. Vid 1890 års folkräkning upptogos sjömännen (med frånräknande af kaptener och styrmän men med upptagande af ångfartygsmaskinister och -eldare och dykare) till 23,255. Deras uteslutning synes också be-
tänkelig.

4) de, hvilka uppenbarligen äro till varaktigt arbete oförmögna; hafva sådana genom medmänniskors hjälpsamhet kunnat bevara sin frihet,

tills de uppnå pensionsåldern, kan det för dem ställa sig mycket hårdt att icke få åtnjuta ålderdomsunderstöd;

5) de, som tjena utan kontant ersättning, till exempel för bostad och underhåll, såsom fallet oftast torde vara med hemmansegares med flera hemmavarande barn och mågar (1890: 384,726) och ofta nog äfven med den stora medelklassens hemmavarande barn — eller för bostad och jordlott, såsom fallet väl oftast är med de här ofvan under mom. I nämnda jordtorparne;

6) de, som i egna hem eller i hvarje fall icke i arbetsgifvarens verkstad eller fabrik arbeta mot betalning för stycke; huru många dessa äro, torde ej vara lätt att beräkna, men de synas utgöra en talrik och ständigt växande klass, och deras lefnadsvilkor äro ofta sämre än de mot aflöning anställda arbetarnes;

7) arbetare med tillfällig sysselsättning, i den mån de icke under alla söckendagarne i en kalendervecka varit hos samma arbetsgifvare sysselsatta. I 1890 års folkräkning upptagas »arbetare utan uppgifvet yrke» till ett antal af 191,114. Professor And. Lindstedt antager i sitt till den kongl. propositionen fogade utlåtande (sid. 5), att endast hälften af dessa höra till de försäkringspligtige. Är detta antagande riktigt, skulle således omkring 95,000 hithörande arbetare vara uteslutna från försäkringspligten.

Synnerligen beaktansvärda anmärkningar har kongl. kommerskollegium i sitt utlåtande af den 30 oktober 1894 öfver nya arbetareförsäkringskomiténs förslag anført (sid. 12—25) i afseende på den begränsning af försäkringstvånget och dermed följande pensionsrätt, som denna komité föreslagit. Om också förhållandena nu äro annorlunda genom borttagandet af förslaget om arbetsgifvares bidrag, så synas dock ännu de af kommerskollegium anförda betänkligheterna hafva full giltighet. Särskildt erinrar jag om hvad kommerskollegium anför dels angående olämpligheten att utesluta vissa arbetare endast på grund af formen för betalningen (till exempel der betalningen består i rätt att bruka en viss jordlägenhet eller der betalning lemnas för stycke af hemmagjordt arbete) dels angående uteslutningen af dem, som ej arbetat sex dagar i samma vecka hos samma arbetsgifvare.

Det torde af det anförda framgå, att ett betydligt antal af dem, som vid hög ålder behöfva understöd, icke kommer i åtnjutande af de fördelar, som följa med den föreslagna obligatoriska försäkringen.

2. De blifvande pensionsbeloppens verkliga storlek.

Om en arbetare från den dag, då han fyller 18 år, och tills han fyllt 50 år, oafbrutet innehar en försäkringspliktig anställning och alla veckoavgifterna verkligen inbetalas, skall pensionen enligt professor Lindstedts beräkningar på grund af de föreslagna bestämmelserna utgöra, om den utbetalas

	Klass I	Klass II	Klass III
från 50 års ålder	103 kr.	77 kr.	52 kr.
» 55 »	136 »	102 »	68 »
» 60 »	170 »	127 »	85 »
» 65 »	203 »	152 »	102 »

Då emellertid pensionsbeloppets storlek inom hvarje klass är beroende icke blott af den ålder, vid hvilken pensionen första gången utbetalas, utan äfven af det antal inbetalningar, som hvar och en gjort, och den tid, då dessa inbetalningar verkstälts, torde pensionsbeloppen i allmänhet blifva mindre än de angifna maximibeloppen. Frånsedt sjukdom och tillfällig arbetsinställelse af olika anledningar, gäller nemligen om många af de försäkringspliktige, att de endast en kort tid innehafva en sådan anställning, som enligt förslaget medför försäkringspligt. Så snart någon »blir sin egen», är han icke längre försäkringspliktig, och resultatet blir lätt detsamma, om han från fast anställning öfvergår till att tjena hos olika arbetsgifvare.

För gruppen I i professor Lindstedts tabeller »hemmansegares m. fl. hemmavarande barn och mågar» ställer sig försäkringen i detta hänseende ogynnsamt. Utan att göra sig skyldig till allt för stora misstag, torde man kunna antaga åldersklasserna inom de särskilda grupperna vara temligen konstanta. Af de 183,296 personer, som inom grupp I tillhöra den första åldersklassen (15—20 år), återfinnas endast 1,309 i den 8:de åldersklassen (50—55 år), och endast dessa hafva inom denna grupp under en femårsperiod förvärfvat rätt till den nyssnämnda pensionen — förutsatt alltjemt, att de verkligen i sitt hem uppburit kontant lön och att pensionsavgifterna verkligen afdragits och inbetalats. För hvarje femårsperiod minskas antalet i denna grupp med ungefär hälften, af den föregående åldersklassen. Pensionen blir således för det stora flertalet inom denna grupp en ren obetydlighet. På grund häraf och på grund af

ovissheten, om verkligen kontant lön i allmänhet betalas till dem, som tillhöra gruppen, kommer denna grupp, såsom också professor Lindstedt anmärker (sid. 5), icke att direkt omfattas af den obligatoriska försäkringen.

Tjenstehjonens grupp (grupp II) hör deremot obetingadt till de försäkringspliktige. Äfven denna grupp företer en stark minskning årsklass efter årsklass, vida större än man på grund af dödlighetskoefficienten skulle vänta. I synnerhet gäller detta om tjenstehjon på landsbygden. Af de 86,214 tjenstehjonen på landet i åldern 15—20 år återfinnas i den 5:te årsklassen (35—40 år) endast 14,575 och i 8:de årsklassen (50—55 år) endast 7,079. Den stora mängden tjenstehjon stannar således icke tillräckligt länge inom tjenstehjonsklassen för att inom densamma genom den föreslagna obligatoriska försäkringen grundlägga rätt till någon mera betydande pension.

Långt bättre ställa sig visserligen siffrorna för gruppen III, »arbetare utan uppgifvet yrke»: der finnas till och med flere arbetare i medelåldersklasserna än i de yngre. Men det är just i fråga om dessa arbetare (»jordbruksarbetare», daglönare vid jordbruket, jernvägsarbetare) som svårigheterna att hela året om få ut premierna torde vara störst. Professor Lindstedt antager i sina beräkningar, att endast hälften af de till denna grupp hörande arbetarne komma att blifva försäkrade. Man torde också kunna antaga, att de verkliga pensionsbeloppen för dem i denna grupp, som erhålla pension, icke blifva stora.

Största fördelen af försäkringslagen skulle grupp IV, »arbetare med uppgifvet yrke (utom jordbruksarbetare)» hafva. Hit räknas gruf- och bruksarbetare, fabriks-, handtverks- och yrkesarbetare af alla slag, för hvilka bestämdt yrke i längderna angifves eller synes med säkerhet kunna förutsättas, äfvensom hemmavarande söner öfver 15 år hos handtverkare på landsbygden. Denna klass af arbetare bildar mer än de andra ett afgränsadt helt för sig. Pensioneringen synes här komma att verka ungefär så, som en obligatorisk försäkring afser att verka: man kan antaga, att industriarbetarne genom uppgörelse med arbetsgifvarne icke blifva betungade af försäkringsafgiften, och det synes vara sannolikt, att de flesta under denna grupp komma att erhålla i det närmaste full pension. Tyvärr synes detta komma att gälla så godt som endast inom denna grupp.

De återstående grupperna (V: statorpare, VII: yrkesförmän, VIII: bokhållare vid yrkena, IX: handelsbokhållare och biträden, X: jernvägstjenstemän och betjente) synas icke förtjena mycket afseende vid en gransk-

ning af försäkringsgrunderna. Grupperna VI: jordtorpare och XI: sjömän omfattas ej af förslaget om försäkringspligt.

Äfven om man sammanslår de i professor Lindstedts utredning anförda tabellerna för de grupper, som väsentligen beröras af förslaget om obligatorisk försäkring, finner man samma resultat, som jag nu för de särskilda grupperna uppvisat: minskningen är betydligt starkare än hvad dödlighetskoefficienten skulle medföra. Detta visar, att en betydlig del af dem, som gått ut ur en viss grupp, icke gått in i någon annan försäkringspliktig grupp. Det är på grund häraf jag anser mig kunna säga, att de pensionsbelopp, som skulle komma att utbetalas enligt förslaget om obligatorisk försäkring, i allmänhet komma att blifva betydligt mindre än de angifna maximibeloppen.

Rörande denna fråga hänvisar jag till bifogade diagram, som utarbetats af filosofie licentiaten Nils Ahlberg och benäget af komitén för allmän pensionering stälts till mitt förfogande.

3. Den frivilliga försäkringen.

De båda i det föregående anmärkta olägenheterna, att förslaget till obligatorisk försäkring utesluter ett betydligt antal arbetare och alla, som ej kunna inrymmas under detta namn, samt att det pensionsbelopp, som verkligen vinnes genom försäkringen, för ett afsevärdt antal bland de försäkrade icke blir synnerligen stort, söker regeringsförslaget undanröja genom att för en hvar svensk man eller qvinna mellan aderton och femtio års ålder öppna tillfälle till *frivillig s. k. lifränteförsäkring*. Huru detta tillfälle kommer att begagnas, måste ju ännu betecknas såsom ovisst. Men erfarenheten från andra länder synes gifva vid handen, att ett kraftigare medel måste sökas, om man verkligen vill åstadkomma en effektiv ålderdomsförsäkring.

I kommerskollegii utlåtande af den 30 oktober 1894 anföras (sid. 6—12) åtskilliga i olika länder gjorda erfarenheter, som tala mot lämpligheten af frivillig försäkring. I *Tyskland* har den obligatoriska försäkringen anslutit sig till det förut i vissa trakter gifna bidragstvånget till bergverkskassor och skråkassor. »Kraftiga röster hafva visserligen på rent teoretiska grunder höjts i Tyskland emot den obligatoriska principen vid arbetareförsäkringen, men erfarenheten i fråga om frivilliga kassors förmåga att bära utgifterna samt den historiska grund, från hvil-

ken arbetet med den tyska arbetareförsäkringen utgått, har kommit dessa röster att varda mindre hörda.» — I *Frankrike* hyllade man för omkring 50 år sedan den åsigten, att det vore riktigt att med alla möjliga medel hjälpa, stödja och styrka arbetaren under hans kamp att höja sig, men icke riktigt att ålägga honom ett tvång att göra besparingar. I enlighet med denna grundsats om sjelfhjelp och frivillighet ordnades genom lagen af den 18 juni 1850 en allmän statsförsäkringsanstalt, afseende ålderdomsförsäkring, »caisse nationale des retraites pour la vieillesse». »Det visade sig emellertid, att denna kassa ej träffade med sina verkningar dem den var afsedd att hjälpa. Den blef af nytta för andra, men ej för kroppsarbetarne.* — — — — År 1892 förekommo 872,591 insättningar i kassan till belopp af 32,700,000 francs, hvilket visade en minskning af 1,500,000 francs mot år 1891. Erfarenheten har lärt, att det icke i allmänhet är arbetarne, som betala till kassan, utan andra personer, och att de arbetare, som äro der tillförsäkrade pensioner, hafva denna rätt hufvudsakligen emedan de stora jernvägsbolagen och andra större industriella bolag m. fl. gjort insättningar till förmån för sina arbetare. Äfven privata kassor i Frankrike med styrelser utsedda af arbetare och arbetsgifvare hafva ej lemnat goda resultat. Af 12 millioner arbetare, som kunnat blifva delaktiga i dessa kassor, har endast omkring 1 million sökt inträde, och af de, som vunnit inträde, fullgöra endast $\frac{1}{10}$ sina betalningsskyldigheter». ** — Äfven från *England* anför kommerskollegium, att kroppsarbetarnes verkliga tillslutning till det frivilliga försäkringsväsendet icke lär hafva ernåtts i en sådan omfattning, att den kan anses stå i ett riktigt förhållande till arbetarnes antal.

Kollegiet sammanfattar till sist sina anmärkningar i denna del ungefär så (sid. 11—12): Erfarenheten från andra länder har visat, att, der tillfälle till frivillig försäkring äfven i offentliga kassor finnes, detta tillfälle icke i vidsträcktare mån begagnas af dem, man i främsta rummet afsett att med kassornas inrättande hjälpa; vidare kan det ej heller beträffande vårt land förutsättas,

* Kongl. Maj:ts förslag stadgar ett maximibelopp för insättning, 12 kronor. Derigenom hindrar man visserligen de förmögne att bereda sig orimlig fördel af den billiga försäkringen, men man har icke derigenom underlättat arbetarnes insättning. Det synes vara fara värdt att vi af den frivilliga försäkringen skulle få samma erfarenhet, som här anföres från Frankrike.

** Äfven i den till Kongl. Maj:ts proposition fogade »öfversigt af lagstiftningen rörande arbetareförsäkring i åtskilliga främmande länder» framhålles, att de resultat, man i Frankrike vunnit genom omfattande försök att på frivillighetens väg bereda lösning åt arbetareförsäkringsfrågan, visat sig föga tillfredsställande.

hvarken att en sådan insigt om försäkringens betydelse finnes hos dem, hvilkas ställning nu afses att i vissa fall förbättras, att de af eget initiativ skola tillegna sig en frivillig försäkrings fördelar, ej heller att denna insigt kan inom någon rimlig tidsperiod vinnas; fast hellre torde det kunna antagas, att, äfven der våra kroppsarbetare icke vore alldeles okunniga om tillvaron af en frivillig försäkrings möjlighet, de dock i de flesta fall skulle anse stundens behof vigtigare och mera trängande än framtidens.

Jag vill till det anförda foga en erinran. Det synes mig både förklarligt och berättigadt, att yngre arbetare, som äro i stånd att lägga af någon del af sin veckoförtjenst, icke vilja binda sina besparingar för en långt aflägsen framtid genom att sätta in dem i någon lifrätanstalt: de känna sig behöfva sina sparade penningar långt tidigare, nemligen när de skola blifva sina egna, rusta till ett eget hem och skaffa sig egna verktyg o. d. Det kan icke förmenas dem, att detta behof ter sig angelägnare än behofvet att sörja för sin ålderdom, och att de därför vända sig till sparbanken hellre än till en aldrig så fördelaktig lifrätanstalt. Och när familjefadern ansättes för sin afbetalnings- eller pantlåneskuld å möbler och verktyg, när han i småposter söker betala sin länge sedan förfallna hyra, när han med nätt nöd kan skaffa mat och ved till de sina — då får nog tanken på den frivilliga lifförsäkringen skjutas åt sidan.

Kongl. Maj:ts förslag förutsätter emellertid, för att blifva effektivt, i mycket hög grad den frivilliga premieinbetalningen både genom utslutningen af så många klasser från försäkringspligten och genom otillräckligheten af de pensionsbelopp, som i allmänhet torde vinnas genom de verkligen inbetalade obligatoriska försäkringsavgifterna.

På grund af det ofvan anförda synes detta vare en principiell svaghet i förslaget, så vidt det gäller att bispringa arbetare, som på sin ålderdom hotas af fattigdom. Förslaget röjer också sjelft misstro till den frivilliga försäkringen, då det nemligen uppställer försäkringspligt så långt det inom arbetareklassen synes vara möjligt med bibehållande af avgifters erläggande såsom vilkor för ålderdomsunderstöd.

Till följd af denna principiella svaghet kommer Kongl. Maj:ts förslag, om det antages, att väl sörja för några få arbetare, men icke i tillräcklig utsträckning fylla de verkligen behöfvandes behof af hjälp.

4. Statsbidraget.

Att staten bidrager till ålderdomsunderstöd synes, såsom jag också ofvan framhållit, fullt berättigadt och lämpligt. Säkerligen är denna anordning den enda vägen att befria den understödde från den känsla af beroende, som lätt följer med det blott kommunala understödet, liksom väl också endast genom statens medverkan understödet kan göras tillräckligt omfattande.

Att ett statsunderstöd skulle utbetalas blott och bart därför, att en person uppnått en viss ålder, synes emellertid vara fullkomligt onödigt. Vid *frivillig* lifränteförsäkring kan det vara lämpligt, att staten ger ett afsevärdt bidrag till lifräntan, emedan man ju genom det utlofvade statsbidraget vill uppmuntra till penningars afsättande för ålderdomen. Staten handlar dervid enligt den i nyare tider allt mer erkända principen om hjälp till sjelfhjelp. Men vid den *obligatoriska* försäkringen kan icke detta skäl åberopas. Hvad staten här ikläder sig utöfver garantien för en skälig, låt vara något hög ränta — såsom t. ex. vid insättning på postsparbanken — är en ren gåfva. Man torde kunna ifrågasätta, om det är rätt, att denna gåfva — när den ej gifves åt alla — gifves åt andra än dem, som behöfva den, och om således staten bör utfästa sig att gifva denna gåfva åt alla, som tillhöra de gynnade grupperna af arbetare, och endast åt dessa. Staten borde, synes mig, när det ej gäller hjälp till sjelfhjelp, snarare utfästa sig att gifva en sådan gåfva till de gamle, som äro i behof deraf, än till de gamle, som tillhört en viss klass af arbetare.

Kongl. Maj:ts förslag gör emellertid i detta hänseende ingen skillnad mellan fattige och burgne. Då den frivilliga lifränteförsäkringen icke är begränsad till de fattigare klasserna, kan den burgne och den förmögne lätt genom det rikliga statsbidraget bereda sig en framtida årsinkomst, visserligen kanske icke synnerligen stor efter hans vanor, men dock säker. För hvarje inbetalad premie å 12 kronor, insätter staten å den försäkrades konto 6 kronor. Sådana gåfvor bjuder förslaget dem, som hafva råd att i 31 år årligen insätta 12 kronor, under det att förslaget till följd af rättens grundande på gjorda inbetalningar icke har något ålderdomsunderstöd att bjuda de från försäkringspligt uteslutna, som icke kunnat göra

någon inbetalning, d. v. s. de mest betryckta synnerligen inom arbetsklassen.*

I en punkt gör dock förslaget om obligatorisk försäkring en i ekonomiska förhållanden grundad skilnad i afseende på statsbidragens belopp: den, som innehaft försäkringspliktig anställning med högre lön, erhåller till sin pension ett större bidrag af staten än den, som i försäkringspliktig anställning haft mindre lön. Detta är ju en fullkomligt riktig konsekvens deraf, att statens bidrag göres beroende af de inbetalade afgifterna. Men i sig sjelf synes det vara en föga lycklig anordning.

Härtill kommer, att staten, som visserligen äfven till icke försäkringspligtiges pensionering lemnar bidrag i mån af deras frivilligt inbetalade afgifter, icke för dem lemnar samma bidrag som för de försäkringspligtige. För en försäkringspliktig beräknas nemligen statens bidrag till 80 procent af inbetalade pensionsavgifter, hvaraf 30 procent utfalla till pensionering af hans hustru. För de frivilligt erlagda lifräntefgifterna deremot begränsas statsbidraget till 50 procent: den s. k. hustrupensioneringen är här utesluten. En industriarbetare skulle således enligt förslaget åtnjuta betydligt större pensionsförmåner än t. ex. en jordtorpare, om de båda betalat samma afgiftssumma, den ene genom föreskrifvet afdrag å lönen, den andre frivilligt genom ihärdigt sammansparade styfrar utan stöd af försäkringstvång. Hvad denna skilnad innebär, synes deraf, att enligt professor Lindstedts beräkning (sid. 12) staten årligen skulle till de obligatoriskt försäkrades hustrur, utan att någon insats för detta syfte gjorts, betala 1,100,000 kronor. Kan det vara rättvist, att staten till några snåft begränsade grupper inom arbetareklassen bortskänker ett sådant belopp utan att bereda liknande fördel åt andra grupper? Och står icke denna anordning i strid med den princip om hjälp till sjelfhjelp, hvarpå förslaget ytterst synes vara grundadt?

5. Hvem bör i första rummet erhålla ålderdomsunderstöd?

Jag skulle obetingadt vilja besvara denna fråga så: i främsta rummet den gamle, som behöfver det — naturligtvis under förutsättning, att

* Det kan synas, som vore gifvan icke synnerligen mycket värd, då man i ett enskildt hohag (Skandia) för 12 kronors premie, erlagd under tiden från 18 års ålder till 50, kan vid 65 års ålder erhålla en större lifränta, än man genom samma inbetalning skulle erhålla enligt Kongl. Maj:ts förslag, ehuru staten der till samma premie årligen betalar ett tillskott af 6 kronor. Men jag antager, att detta egendomliga förhållande beror af någon tillfällighet och i realiteten kommer att ställa sig på ett helt annat sätt.

han icke gjort sig ovärdig denna form af understöd. Kongl. Maj:ts förslag afser att pensionera dem, som tillhört vissa grupper inom arbetsklassen, och dem som frivilligt betalat lifräntefgifter.

Med tydlig misstro till den frivilliga försäkringen och i syfte att för ett bredare lager öppna tillträdet till de större fördelar, som den obligatoriska försäkringen erbjuder, har man från flera håll framställt yrkanden om den föreslagna försäkringspligtens utsträckande till flere grupper af arbetare. Mycket kraftiga humanitetsskäl kunna anföras för dylika yrkanden. Ty humaniteten fordrar tydligen, att den hjälp, som staten gifver, i första rummet skall erbjudas den nödstälde, inom hvilken grupp han än må finnas, och ju snäfvare gränserna dragas, desto fler nödstälde har man uteslutit. Ja, hvarje gräns mellan samhällsklasser i fråga om åtnjutande af ålderdomsunderstöd i fall af behof synes blifva godtycklig och inhuman mot de uteslutne. Det synes emellertid blifva en ekonomisk omöjlighet att väsentligen utvidga de af Kongl. Maj:ts föreslagna gränserna eller att rent af borttaga hvarje gräns mellan klasser, så länge man fasthåller den grundsatsen, att rätten till ålderdomsunderstöd skall grundas på inbetalade afgifter. Vill man i detta afseende borttaga klasskilnaden och, hvad mer är, vill man verkligen nå dem, som man bör nå och afser att nå, så måste man *begränsa ålderdomsunderstödet till dem, som behöfva det, och göra det tillgängligt för dessa, oberoende af både yrke och afgifter.*

Begränsningen till de behöfvande synes äfven blifva en ekonomisk nödvändighet, så vida man, såsom väl regeringen gjort, väntar en allmännare tillslutning till den frivilliga försäkringen; väntar man icke en allmännare tillslutning från de mindre burgna samhällslagren, så måste man söka hela den frivilliga försäkringens värde endast i den fördel, som derigenom beredes klasser, som äfven utan denna hjälp af staten i det hela reda sig väl. Skulle man således tänka sig en allmännare tillslutning, är det lätt att se, huru statens utgifter för de frikostigt föreslagna bidragen skulle växa till höga summor. Statens årsbidrag till förvaltning och obligatorisk försäkring är efter folkmängden 1890 beräknadt till 3,234,000 kronor. Enligt beräkning i det till den kongl. propositionen fogade statsrådsprotokollet (sid. 21) skulle det året omkring en tredjedel hafva omfattats af den obligatoriska försäkringen. Antag, att lika många hade frivilligt försäkrat sig med en inbetalning af i medeltal 10 kronor, så hade statens årsbidrag i det hela stigit till inemot 7 millioner

kronor — en vacker summa, då man ändå väl icke hade hjälpt den fatigaste tredjedelen.

Jag skall gerna erkänna, att det vore fördelaktigt, om staten genom bidrag till frivilliga lifränteaftgifter uppmuntrade till sjelfhjelp för pensionering, lika väl som staten understödjer sjukkassor och andra nyttiga företag. Men i främsta rummet, när det är fråga om ålderdomsunderstöd, sätter jag det humana understödandet af de gamle, som behöfva hjelp. Först när den hjälpen är väl ordnad, synes man böra tänka efter, om man också har råd att frikostigt understödja lifränteföretagsamheten.

Det vore en förträfflig sak, om man kunde ordna ålderdomsunderstödet så, att det framginge som en produkt af den behöfvandes egna insättningar i yngre dagar. Men just i de klasser, inom hvilka behovet af ålderdomsunderstöd är störst, är förmågan att göra sådana insättningar minst och, såsom jag äfven förut antydt, ganska liten. För de arbetare, som hafva enligt förslaget försäkringspligtig anställning, går det nog för sig: de äro i stort sedt de bäst ställda arbetarne, och ehuru föreskriften derom borttagits, är det nog sannolikt, att afgiften för dem i de flesta fall komme att faktiskt erläggas af arbetsgifvaren. I afseende på de lösa arbetarne är faran ganska stor, att man finner vägar förbi försäkringspligten. Men för det stora flertalet af de från försäkringspligt utslutne torde det verkligen vara omöjligt att fordra regelbundna försäkringsafgifter.

Man må därför se till, om icke kostnaden för ålderdomsunderstödet kan bestridas genom direkta och indirekta skatter och statsöfverskott, när sådant uppstår. Då tillämpar man grundsatsen: *alla må betala och de behöfvande få*. Och denna grundsats torde vara både den rättvisaste och den billigaste.

6. Fondbildningen.

Så snart man erkänner, att alla skola bidraga, upphör behovet af den stora fondbildningen. Man kommer hastigare, billigare och säkrare till målet utan den af Kongl. Maj:t föreslagna, efter våra förhållanden stora och därför alltid i viss mån betänkliga kapitalhopningen. Nya arbetareförsäkringskommittén hyste sjelf en viss fruktan för den stora fondbildningen, och kommerskollegium har i sitt ofvan citerade utlåtande (sid. 36—46) uttalat stora betänkligheter rörande densamma.

Enligt regeringsförslaget skola alla som nu äro öfver 30 år genom afsättning till arbetareförsäkringsfonden utan någon som helst egen fördel gifva ganska betydande bidrag till en fond, som inom kort tid skall utgöra minst 365 millioner kronor. Regeringsförslaget måste följaktligen för den nu lefvande generationen vara ett mycket dyrbart förslag. — Professor Lindstedt har beräknat den erforderliga fonden till 365 millioner kronor, men tillägger, att systemet för premiernas inbetalning och pensionernas bestämmande gör, att fonden i verkligheten blifver något större. För den frivilliga försäkringens del måste fonden göras betydligt större. Förvaltningen af en sådan fond erbjuder ovilkorligen stora vanskligheter: under svåra förhållanden kan fonden komma att anlitas för andra ändamål än det med densamma afsedda; räntan är en oviss storhet, och ju mer pensionerna beräknas utgå af fondens ränteafkastning, desto mer vanskliga äro beräkningarna. Regeringsförslaget är grundadt på en ränteberäkning efter $3\frac{1}{4}$ procent. I samma mån denna ränteberäkning kommer att visa sig vara för hög, blir visserligen icke pensioneringen osäkrare, men fördelen af fondbildningen blir mindre, då ju staten på annat sätt måste skaffa sig medel att betala hvad som brister för dess garanterade pensionsbidrag. Bankofullmäktigen Törneblad ytttrar härom i sin reservation till protokollet hos kongl. postsparbanksstyrelsen den 21 januari 1898: »Att *beräkningarna* skett efter 3,25 procent räntefot betyder i detta fall intet, ty om denna är för hög — hvilket den enligt min bestämda mening kommer att för framtiden visa sig — så är, i synnerhet om statens låneränta, såsom troligt är, snart nog kan nedgå till 3 procent, staten skyldig att fylla bristen.»

Billigare och säkrare vore det således att anskaffa de för ålderdomsunderstödet hvarje år erforderliga medlen på samma sätt, som man anskaffar hvad staten i öfrigt behöfver för sina utgifter. Men en ännu större fördel vore det, att man snart sagdt *genast kunde börja utbetalandet af ålderdomsunderstöd.*

Till följd deraf, att enligt Kongl. Maj:ts förslag pensionerna skola utgå ur den stora fonden, bildad till stor del genom inbetalade premier, kan den egentliga pensioneringen enligt detta förslag börja först om 35 år. Det är lätt förklarligt, att ett sådant förslag icke kan helsas med någon synnerlig glädje. För den fattigdom och nöd, som nu finnes bland gamla arbetare, bjuder det ingen hjälp, och för de flesta som nu arbeta och som naturligtvis känna trycket af ekonomisk ovisshet, när de tänka på framtiden, för dem bjuder det ingen trygghet. Grundar man åter

statsbidraget för hvarje år på statens inkomster, då låter man hvarje generation draga försorg om sina behöfvande och då beredes oss, som nu äro handlingskraftiga, tillfälle att väl sörja för den nu bortgående generationen. Detta synes vara ett både naturligt och rättvist sätt att ordna ålderdomsunderstödet.

Hjelp till sjelfhjelp är en förträfflig princip. Men, såsom jag förut framhållit, när man ej med ett på denna princip grundadt ålderdomsunderstöd den klass, som *bäst* behöfver detta understöd. Man når ej heller den generation, som *nu* behöfver det.

7. Positiva förslag

enligt grundsatsen: alla skola bidraga och de behöfvande få ålderdomsunderstöd.

Den grundsats jag här uppställt har för mig blifvit klar vid studiet af det förslag till allmän pensionering af behöfvande, som kaptenen friherre *Gustaf Raab* framställt. De föredrag, genom hvilka han med en högst erkännansvärd energi sökt göra sitt förslag bekant öfver hela landet, hafva också, som jag hoppas och tror, beredt insteg åt denna grundsats inom breda lager af vårt folk. Jag ser ett vittnesbörd härom i det intresse, som hans förslag väckt, särskildt på landsbygden och i arbetarekretsar; från många församlingars kommunalstämmor hafva gillande uttalanden gjorts och medel sammanskjutits för bestridande af kostnaderna för den komité, som af Stockholms och Göteborgs arbetareföreningar tillsatts i syfte att få förslaget mer i detalj utarbetadt.

Friherre Raabs förslag föreligger emellertid icke ännu fullt utarbetadt, en naturlig följd deraf att en enskild man och en privat komité icke lätteligen kunnat skaffa erforderliga statistiska uppgifter. Det synes mig också vara allt för frikostigt och grundar sig på principen om en personlig afgift af hvarje man och qvinna — en grundsats till hvilken jag icke kunnat ansluta mig.

Deremot har man i vårt grannland *Danmark* år 1891 genomfört ett försök till lösning af frågan, som är genialiskt enkelt och verkligen synes kunna fylla det behof, som genom ålderdomsunderstödet närmast afses. Sedan man i Danmark länge och ifrigt debatterat frågan om arbetareförsäkring, framställdes nemligen den 9 mars 1891 i Folketinget

ett förslag till Lov om Alderdomsunderstöttelse for værdige trængende udenfor Fattigvæsenet, utarbetadt i anslutning till en af Indenrigsministern Ingerslev uttalad grundsats: den 28 mars var det antaget af både Folketing och Landsting, den 9 april utfärdades lagen och den 1 juli samma år började man utbetalningarna af ålderdomsunderstöd. En så hastigt tillkommen lag måste helt visst vara i behof af en omfattande revision. Men det ser ut, som om man i erfarenheten vunnit stöd för principens rättighet och blott funnit anledning till yrkande om revision af åtskilliga detaljer.

Det ligger också i sakens natur, att en lag, som passar i Danmark, icke därför omedelbart måste passa i vårt land. Men det synes mig vara gifvet, att om man verkligen vill ekonomiskt trygga arbetareklassens och för öfrigt hvarje medborgares ålderdom, kan man icke gå en bättre väg än den man gått i Danmark. Har man en gång på denna väg afhjelpat de egentliga svårigheterna och gifvit arbetarne lättningen att känna sig trygga för sin ålderdom utan att genom understödet förlora sin självständighet, så kan man hafva skäl att tänka på om man kan bereda dem ännu större fördelar genom att tillika tillhandahålla billig lifränta åt dem, som vilja göra insättningar i en allmän lifränteanstalt. Men det kan här icke vara tal om någon anledning till brådska, och det synes ej böra blifva tal om något tvång till sådana afgifters erläggande.

Jag meddelar här i öfversättning den danska lagen.

Lag om ålderdomsunderstöd åt värdiga behöfvande utom fattigvården.

§ 1.

Den som efter att hafva fyllt 60 år blifver ur stånd att förskaffa sig sjelf eller dem, i förhållande till hvilka han har full försörjningspligt, hvad nödigt är till underhåll eller, i händelse af sjukdom, till sjukvård, är, så vidt han har medborgarerrätt, enligt nedan angifna bestämmelser berättigad att erhålla ålderdomsunderstöd.

Såsom lika berättigad med infödde anses i förenämnda hänseende en till säng och säte skild eller frånskild hustru eller en enka, som sjelf

icke har inföddts rätt, men som är eller senast varit i äktenskap förenad med en man med infödd rätt.

§ 2.

Erhållande af ålderdomsunderstöd enligt föregående paragraf göres beroende af:

a) att vederbörande ej är genom dom befunnen skyldig till en i juridisk mening vanärande handling, för hvilken han icke erhållit »Æresoprejsning»;

b) att behovet icke har sin grund i handlingar, genom hvilka han till förmån för barn eller andra har afhändt sig sjelf medlen till sitt underhåll, eller i oordentligt och slösaktigt lefverne eller är på annat liknande sätt sjelfförvålladt;

c) att han under de 10 år, som förflutit närmast före ingifvandet af ansökan om ålderdomsunderstöd, har varit bofast i landet och inom samma tid icke har mottagit fattigvårdshjelp eller är befunnen skyldig till lösdrifveri eller betlande; för en till säng och säte skild eller fränskild hustru och för enka betraktas den fattigvårdshjelp, som gifvits hennes make, medan hon lefde i äktenskap med honom, såsom tillika uppuren af henne sjelf.

Personer öfver 60 år, som, när denna lag träder i kraft, åtnjuta eller hafva åtnjutit understöd af fattigvården, falla under lagens bestämmelser, om understödet börjat först efter det 60:de året och vederbörande under de sista 10 åren, innan understödet började, uppfyllt de i denna paragraf anförda villkor samt i öfrigt uppfyller de i lagen för erhållande af ålderdomsunderstöd gifna föreskrifter. Det understöd, som gifvits honom efter det 60:de året, betraktas i sådant fall i afseende på den understödde icke som fattighjelp.

§ 3.

Ansökan om ålderdomsunderstöd ingifves i Köpenhamn till magistraten och utom Köpenhamn till vederbörande kommunalstyrelse. Ansökningen, hvartill blanketter, affattade efter ett af civilministern föreskrifvet formulär, erhållas hos de nämnda myndigheterna, skall innehålla de till bedömande af vederbörandes rätt till understöd nödvändiga upplysningar. Ansökningen skall åtföljas af de legitimationspapper och öfriga

bevis, som den sökande kan anskaffa, samt en af honom på tro och heder undertecknad förklaring, att dess innehåll öfverensstämmer med sanningen. Är han ur stånd att afgifva en sådan förklaring, skall riktigheten af de i ansökningen innehållna upplysningarna vara intygad af tvenne med förhållandena väl bekanta personer, hvilkas trovärdighet, om det erfordras, bestyrkes af »Övrigheden».*

§ 4.

De i paragraf 3 nämnda kommunala myndigheterna undersöka inkomna ansökningar. För undersökningen skola utan betalning meddelas utskrifningar eller attester ur rätts- och »Övrigheds»-protokoll, kyrkoböcker och dylikt, samt bistånd lemnas af »Övrigheden». Der det erfordras, kan polisförhör anställas med den sökande och andra, som anses kunna lemna upplysningar. Efter slutad undersökning bestämmer vederbörande kommunala myndighet, om den sökande har rätt till ålderdomsunderstöd, och i sådant fall hvad och huru mycket, som skall gifvas honom.

Den hjälp, som det blifver nödvändigt att före sakens slutliga afgörande gifva den sökande, betraktas, för så vidt han befinnes hafva rätt till ålderdomsunderstöd, såsom en del af detta, i motsatt fall såsom fattigvårdsunderstöd.

§ 5.

Understödet bör utgöra hvad som vid hvarje tid behöfves för den understöddes och hans familjs nödvändiga underhåll eller, i händelse af sjukdom, för sjukvård, men kan för öfrigt bestå så väl i penningar som i understöd in natura och, der omständigheterna tala därför, i intagande på särskilda dertill inrättade asylor eller liknande anstalter.

De föreskrifter, som i afseende på behöfvande i allmänhet gälla angående »sockenresor»*), angående användandet af läkare och barnmorska och angående begravningshjälp, gälla också i afseende på dem, som erhålla understöd enligt denna lag.

*) Detta embete motsvarar hos oss både härads höfdings- och kronofogdeembetet.

**) Hemtning af läkare, barnmorska o. s. v.

§ 6.

Så vida den understöddes behof icke har haft sin grund i tillfälliga orsaker, såsom öfvergående sjukdom, arbetslöshet och dylikt, behåller han det honom en gång beviljade understödet så länge hans förhållanden förblifva oförändrade.

Skulle han begå handlingar, som enligt § 2 skulle utestänga honom från rätt att erhålla ålderdomsunderstöd, eller skulle han förslösa hvad han erhåller i understöd, bortfaller detta.

Ingår den understödde äktenskap och kommer han derefter i behof af större understöd, än det han åtnjöt vid äktenskapets ingående, öfvergår han till försörjning genom fattigvården.

§ 7.

Ålderdomsunderstödet lemnas af den kommun, i hvilken den understödde vistas. Är den understödde icke försörjningsberättigad i den kommun, der han vistas, har denna rätt att erhålla tre fjerdedelar af gjorda omkostnader i återbetalning af den försörjningspligtiga kommunen eller, om ingen sådan finnes, af den offentliga kassa, som skulle hafva haft försörjningspligt, om understödet utgått såsom fattighjelp. Om understödets beviljande skall i sådant fall ofördröjligen göras anmälan till den försörjningspligtiga kommunen.

Så länge en person mottager ålderdomsunderstöd, betraktas hans förvärfvande af försörjningsrätt i den kommun, der han vistas, såsom hvilande.

§ 8.

De af vederbörande kommun gjorda omkostnader med frånräkning af erhållen återbetalning uppföras i ett särskildt konto i kommunens årsräkenskaper. Sedan dessa på vanligt sätt blifvit reviderade af kommunens revisorer, och beslut i anledning af revisionen fattats, tillställas en afskrift af detta konto jemte bilagor vederbörande landshöfdingeembete (Overövrighed), som efter att hafva genomgått och, om så erfordras, berigtigat det sålunda mottagna, inberättar till civilministern hvad af hvarje särskild kommun användts. I Köpenhamn insändas räkenskaperna och berättelsen af magistraten till civilministern.

§ 9.

Af kommunernas utgifter för ålderdomsunderstöd tillskjuter statskassan hälften, dock icke mer än 2 millioner om året, och så, att under finansåren 1891—92 till 1894—95 endast tillskjutes 1 million om året, medan fulla beloppet ställes till disposition först under finansåret 1895—96.

Statstillskottet fördelas mellan kommunerna i förhållande till hvarje särskild kommuns i enlighet med mottagna berättelser gjorda omkostnader och får icke öfverstiga hälften deraf.

§ 10.

Besvär från de behöfvandes sida öfver de af vederbörande kommunala myndigheter i följd af denna lag gjorda bestämmelser kunna icke anföras inför domstol, utan ingifvas hos landshöfdingeembetet, hvars afgörande, för så vidt besvären icke gillas, är slutgiltigt, men i annat fall af de nämnda myndigheterna kan öfverklagas hos civilministern.

Meningsskiljaktigheter mellan kommunerna inbördes med anledning af de förpligtelser, som enligt denna lag åligga dem, afgöras i öfrigt af landshöfdingen i det län (Överövrighedskreds), till hvilket den kommun hör, mot hvilken förpligtelsen göres gällande, och, för så vidt tvisten gäller Köpenhamns förpligtelse, af civilministern.

§ 11.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1891; dock är civilministern, när någon kommunalstyrelse anhåller derom och särskilda grunder i öfrigt tala därför, bemyndigad fastställa, att de bestämmelser i lagen, som icke angå kommunens förhållande till andra kommuner, skola träda i kraft för denna kommun först den 1 januari 1892.

Till de anförda lagparagraferna vill jag foga några meddelanden och förklaringar.

Bland *vilkoren* för erhållande af ålderdomsunderstöd stadgas, att den sökande under de 10 år, som förflutit närmast före ansökningens ingifvande, icke mottagit fattigvårdshjelp. Man förutsätter nemligen, att den, som skall vara förtjent af detta understöd, under den närmast föregående tiden visat sig så värdera sin *sjelfständighet*, att han, så vidt det varit möjligt, till det yttersta ansträngt sig för att slippa söka stöd af fattigvården. Så till vida vill äfven denna anordning af ålderdomsunderstödet verka enligt principen om *hjälp till sjelfhjelp*, att den genom de fördelar, den efter uppnådda 60 år bjuder en hvar, som kunnat hålla sig uppe, kraftigt eggat till ansträngning att under denna tid hjälpa sig sjelf. I många fall kräfvades nog en ganska betydlig sjelfhjelp genom denna föreskrift. Just under tiden mellan 50 och 60 år torde emellertid i allmänhet en arbetare lättare kunna hålla sig uppe än förut, emedan hans ekonomi då vanligen ej tynges af någon barnskara och hans hustru, om han är gift, i allmänhet under denna tid, sedan barnen växt upp, torde vara oförhindrad att i någon mån bidra till familjens uppehälle. Man kan också i någon mån påräkna hjälp af barnen under denna tid och af den enskilda välgörenheten, som ju genom att just då bispringa den behöfvande kan bereda honom förmånen af ålderdomsunderstöd för hans återstående lefnadsdagar. Deremot har man icke velat fordra insättning af lifräntefgifter, emedan man ju derigenom skulle utesluta just dem, man vill nå med statshjelpen.

Man har yrkat på, att principen om hjälp till sjelfhjelp borde drivas längre, ehuru alltjemt utan upptagande af afgifter. Det skulle t. ex. ske derigenom, att för ålderdomsunderstödet fastställdes bestämda, till en början låga belopp: när man vet, att man icke får fullt underhåll, tvingas man enligt förslagsställarens mening att i tid söka sätta af något för ålderdomen och att, äfven sedan denna inträdt, så långt som möjligt fortsätta att arbeta för sitt uppehälle. Kontorschefen J. G. F. Ræder i Köpenhamns magistrat, som handlagt otaliga ansökningar om ålderdomsunderstöd, har i en 1894 utgifven bok »Om Alderdomsunderstöttelse» gjort åtskilliga förslag om ändring af lagen, hvars grundtanke han efter vunnit rik erfarenhet finner god, bl. a. genom sin fordran på en högst begränsad sjelfhjelp (sid. 5). En af de ändringar han föreslår är fastställandet af t. ex. följande bestämda understödsbelopp för en ensam arbetare, som ej har andra resurser, än han kan bereda sig genom eget arbete:

vid 60 år	4 kr. i månaden		
» 65 »	8 »	»	»
» 70 »	12 »	»	»
» 75 »	15 »	»	»
» 80 »	18 »	»	»
» 85 »	21 »	»	»
» 90 »	24 »	»	»

Huru man redan nu söker förhindra, att lagen om ålderdomsunderstöd skulle verka hämmande på benägenheten för sjelfhjelp, synes t. ex. af följande skrifvelse från Formanden för Kommunalbestyrelsen vid Fredriksværk af den 6 maj 1895:

»Det är en af kommunalstyrelsen fastställd grundsats, att de personer, som tillförsäkrat sig sjelfva en mindre fast inkomst för sin ålderdom, eller som hafva sådan inkomst som pension, också genom ålderdomsunderstöd skola blifva lyckligare ställda i ekonomiskt hänseende än sådana som sakna sådant stöd, och det särskildt af den grund att ingen bör afskräckas — om man så får uttrycka sig — från att genom sjelfhjelp bidraga till en förbättrad ställning eller från att genom pensioner bereda andra hjelp». (Se Rigsdagstidende 1896—97: B. 3103.)

Ålderdomsunderstödet bjuder den gamle större fördelar än den hjelp, fattigvården lemnar. Först och främst inskränker det ej hans *frihet och sjelfbestämningsrätt* och torde derigenom undgå att få det afskräckande och enligt allmänna opinionen nedsättande, som vidlåder fattighjelpen. Anvisning af understöd in natura torde mest förekomma i fråga om bränsle, mjöl o. d. och är ju en äfven hos oss välbepröfvad, billig och praktisk och därför äfven af de behöfvande omtyckt form af understöd. Anvisning af friplats på asyl eller liknande anstalt får ej förvexlas med intagning å fattiggård. För sådana gamla, som ej kunna lefva utan ständig upppassning är detta den enda lämpliga och värdiga formen af understöd. — Då staten enligt planen bidrager med hälften af det belopp, som en kommun använder till ålderdomsunderstöd, och tillika minskar kommunens fattigvårdskostnader genom att minska tilloppet till fattigvården af personer, som äro öfver 50 år gamla, bör kommunen med större frikostighet, än som hittills varit vanligt, kunna understödja de gamla. Ålderdomsunderstödet bör ej såsom fattigvårdshjelpen bestämmas genom yttersta gränsen af existensvilkoren; det är ej heller förbundet med ersättningsskyldighet. Den behöfvandes rätt att erhålla understöd

skyddas genom hans rätt att anföra klagomål hos Konungens befallningshafvande. Man har ansett, att denne i allmänhet är benägen att ställa sig på den fattiges sida och därför begränsat den behöfvandes besvär rätt till denna instans, medan deremot kommunalstyrelsen kan hos civilministern anföra besvär öfver Konungens befallningshafvandes utslag. — Genom bestämmelsen i § 6 första momentet har man velat se till, att den, som åtnjuter ålderdomsunderstöd, skall vara skyddad mot godtycklig nedsättning. Understödet får derigenom en för honom synnerligen önskvärd stadga: det får formen af *lifstidspension* och kan dock höjas, om hans behof ökas. — Man har icke hittills velat lagfästa något visst *belopp* för hvarje pension. Lagen bör, har man sagt, gifva nödigt rum för vexlande förhållanden. Deremot måste man på något sätt bestämma ett maximum för statens utgifter för ålderdomsförsörjningen. I Danmark har man tills vidare bestämt sig för ett bidrag af högst 2 millioner; utbildar sig efter någon tids erfarenhet en allmän opinion i landet, att ett annat belopp vore lämpligare, kan ju Riksdagen lätt ändra denna siffra. I proportion efter båda ländernas folkmängd skulle Danmarks 2 millioner hos oss motsvara 5 millioner kronor. Men då fattigvårdsutgifterna i Danmark och Sverige år 1890 utgjorde resp. 8 och 10 millioner, torde man icke behöfva under nuvarande förhållanden tänka på en så stor summa som den nämnda. Naturligtvis utbildar sig småningom en viss praxis i afseende på pensionsbeloppen. Såsom jag ofvan har anfört, har man i syfte att kraftigare uppfordra till sjelfhjelp yrkat på fastställande af bestämda belopp. — Stadgandet om förhållandet kommunerna emellan står i öfverensstämmelse med motsvarande bestämmelse i fattigvårdslagen och afser att förhindra benägenheten hos en kommun att vara frikostig på en annan kommuns bekostnad. Då staten inom det fastställda totalbeloppet återbetalar hälften af kommunernas samtliga utgifter för ålderdomsunderstöd, blir det i allmänhet blott en åttendedel af det beviljade beloppet, som icke återbetalas, när en kommun beviljar sådant understöd åt någon, för hvilken den icke sjelf har försörjningspligt. — *Maskineriet* för ålderdomsunderstödet bestämmade och utbetalande kostar så godt som ingenting, är ofantligt enkelt och står i organiskt sammanhang med den i Danmark lika väl som i Sverige bepröfvade och af folket förtroendefullt omfattade kommunala sjelfstyrelsen. I detta hänseende skiljer sig den danska lagen högst betydligt och obestriddligen fördelaktigt från det hos oss föreliggande, efter preussiskt mönster utarbetade förslaget, enligt hvilket förvaltningen årligen skulle kosta 300,000 kronor, eller enligt postsparbanksstyrelsens

beräkning ännu mer. Det synes också, som om man med så mycket större skäl skulle kunna öfverlemna dessa saker åt kommunalstyrelserna, som ju dessa redan förut på många håll utdela pensioner af olika slag. I Danmark har man ansett, att ålderdomsunderstödet utdelande icke borde öfverlemnas åt fattigvårdsstyrelsen, utan åt en särskild styrelse.

8. Erfarenheter från Danmark.

Efter de af Statens statistiske Bureau utgifna meddelandena (»Danmarks Statistik; statistiske Meddelelser: Alderdomsunderstøttelsen») meddelar jag här några belysande siffror.

Angående *antalet understödda* anmärker jag, att förhållandena väl ännu icke hunnit fullt ordna sig. Den årliga tillväxten med omkring 2,000 personer synes i betraktande häraf icke vara hotfull.

Antal ålderdomsunderstödda i Danmark 1894—1897.

	Hufvudpersoner.				Bi-personer.	Summa.	Procent af folk-mängd.
	Familjeförsörjare.		Ensamstående.				
	Män	Qvinnor	Män	Qvinnor			
Den 1 januari 1894.							
Köpenhamn	783	7	492	3,090	957	5,329	1,61
Köpstäderna	1,294	28	714	3,222	1,582	6,840	1,83
Handelsplatserna	99	7	53	419	120	698	1,03
Landtdistriktet	8,793	127	4,015	10,184	10,392	33,511	2,29
Hela landet	10,969	169	5,274	16,915	13,051	46,375	2,10
Den 1 januari 1895.							
Köpenhamn	826	15	556	3,238	1,110	5,745	1,72
Köpstäderna	1,376	32	742	3,467	1,706	7,323	1,93
Handelsplatserna	111	2	65	463	124	765	1,07
Landtdistriktet	8,959	102	4,212	10,537	10,766	34,576	2,35
Hela landet	11,272	151	5,575	17,705	13,706	48,409	2,15

	Hufvudpersoner.				Bi- personer.	Summa.	Procent af folk- mängd.
	Familjeförsörjare.		Ensamstående.				
	Män	Qvinnor	Män	Qvinnor			
Den 1 januari 1896.							
Köpenhamn	900	9	580	3,529	1,156	6,174	1,83
Köpstäderna	1,499	26	751	3,595	1,824	7,695	2,00
Handelsplatserna	120	2	71	500	135	828	1,12
Landtdistrikten	9,256	108	4,270	11,030	11,108	35,772	2,44
Hela landet	11,775	145	5,672	18,654	14,223	50,469	2,22
Den 1 januari 1897.							
Köpenhamn	963	22	627	3,689	1,280	6,581	1,92
Köpstäderna	1,567	27	799	3,834	1,906	8,133	2,08
Handelsplatserna	121	2	73	569	132	897	1,17
Landtdistrikten	9,719	120	4,296	11,547	11,637	37,319	2,52
Hela landet	12,370	171	5,795	19,639	14,955	52,930	2,31

Till förklaring af dessa siffror säges i den nyss utkomna officiella statistiken (IV: 2: 1, sid 55):

»Att antalet understödda är i ständig tillväxt, med 4 à 5 procent om året, har naturligtvis ingenting att göra med stigande behof. Icke heller spelar tillväxten i folkmängd, $\frac{1}{2}$ à 1 procent om året, någon stor roll. Deremot är det af betydelse, att sjelfva institutionen i ständigt högre grad inarbetas i befolkningens medvetande, så att de obemedlade sjelfva och de, som stå dem nära, städe mer inrätta sig på att räkna med understödet, så snart ålder och öfriga förhållanden göra det möjligt att söka det. Från kommunernas sida torde ett motstånd häremot till och med i det fall, då en sträng tolkning af lagen kanske snarare skulle hänvisa till fattigvårdsunderstöd, motverkas deraf, att kommunen bär hela fattigvårdsunderstödet, men blott halfva ålderdomsunderstödet. Men framför allt torde det tills vidare vara det naturliga, att tillgången från de yngre åldersklasserna är betydligt större än afgangen bland dem, som börjat åtnjuta ålderdomsunderstöd, ett förhållande som först småningom utjemnas. — — — Att man i de tre hufvudgrupperna, Köpenhamn, köpstäderna och landtdistrikten (utom handelsplatserna), finner jemförelsevis det minsta antalet understödda i Köpenhamn, jemförelsevis det största antalet i landtkommunerna, torde man finna naturligt redan af den grund, att befolkningen på 60 år och deröfver — enligt folkräkningen 1890 — i Köpenhamn utgjorde 7,51 pro-

cent af hela befolkningen, i köpstäderna 8,89 procent, i landtdistriktet (utom handelsplatserna) 11,11 procent. Att detta emellertid icke är den enda orsaken till skilnaden, framgår deraf, att de två serierna proportions-tal långt ifrån följa hvarandra, och man ser detta på ett i ögonen fallande sätt till exempel deraf, att åldersklasserna öfver 60 år i Fredriksberg utgöra 8,82 procent af befolkningen, alltså $\frac{1}{10}$ mer än i Köpenhamn, medan antalet understödda i förhållande till hela befolkningen endast är hälften så stort som i Köpenhamn. Detta beror bland annat derpå, att befolkningens gynsamare sociala fördelning i Fredriksberg än i Köpenhamn får ett väsentligt inflytande på antalet understödda. Jemför man emellertid Köpenhamn med landtdistriktet, finner man, att antalet understödda i dessa icke är så mycket större än i Köpenhamn, som antalet gamle; grunden härtill är emellertid icke, att de ekonomiska villkoren absolute sedt äro bättre på landet än i hufvudstaden, utan att det är lättare för gammalt folk på landet än i Köpenhamn att slå sig fram — i hvarje fall i förhållande till hvad man är van att nöja sig med — så att man der i mindre grad söker och får understöd än i Köpenhamn.»

Understödsbeloppens storlek visar en tendens att stiga så till vida, som man ökar antalet större understöd och minskar de mindre. Man hade dock ännu år 1896 icke hunnit längre än att det belopp, 2 millioner kronor, som år 1891 bestämdes såsom maximum för statsbidraget, öfversteg hälften af hela understödet: man har således hållit sig inom den utstakade planen.

Understödsbeloppens fördelning 1894—96.

	Under 50 kr.	50—100 kr.	100—150 kr.	150—200 kr.	200 kr. och deröfver.	
	%	%	%	%	%	
Manliga förmiljeförsörjare	1894	17,7	36,6	24,6	12,4	8,7
	1895	16,4	35,2	25,5	12,6	10,3
	1896	15,0	34,6	25,5	13,9	11,0
Qvinliga familjeförsörjare	1894	21,2	40,8	25,5	9,5	3,0
	1895	19,5	40,7	26,2	9,9	3,7
	1896	16,4	40,5	27,4	11,2	4,5
Ensamma qvinnor	1894	19,2	48,4	26,2	5,4	0,8
	1895	18,0	46,6	27,8	6,5	1,1
	1896	16,3	45,7	29,2	7,5	1,3

Understödsbeloppens fördelning 1896.

Familjeförsörjare.

	M ä n.					Q v i n n o r.				
	Under 50 kr.	50—100 kr.	100—150 kr.	150—200 kr.	200 kr. och deröfver.	Under 50 kr.	50—100 kr.	100—150 kr.	150—200 kr.	200 kr. och deröfver.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Köpenhamn	4,7	10,6	27,3	27,7	29,7	4,4	82,6	13,0	—	—
Köpstäderna	4,3	24,4	28,2	21,5	21,6	—	41,9	38,8	19,3	—
Handelsplatserna	3,5	12,0	22,5	18,3	43,7	—	—	—	50,0	50,0
Landtdistrikten	18,0	38,9	25,0	11,2	6,9	25,8	39,1	26,5	5,5	3,1
Hela landet	15,0	34,6	25,5	13,9	11,0	18,5	44,6	26,6	7,6	2,7

Ensamma personer.

	M ä n.					Q v i n n o r.				
	Under 50 kr.	50—100 kr.	100—150 kr.	150—200 kr.	200 kr. och deröfver.	Under 50 kr.	50—100 kr.	100—150 kr.	150—200 kr.	200 kr. och deröfver.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Köpenhamn	7,8	24,7	34,4	24,7	8,4	7,3	38,0	41,5	12,0	1,2
Köpstäderna	5,1	34,1	32,8	18,7	9,3	9,0	41,3	35,5	11,7	2,5
Handelsplatserna	4,8	16,7	30,9	22,6	25,0	3,9	30,1	34,6	27,6	3,8
Landtdistrikten	19,7	43,9	25,5	8,1	2,8	22,0	50,2	23,1	3,8	0,9
Hela landet	16,4	40,5	27,4	11,2	4,5	16,3	45,7	29,2	7,5	1,3

Medelbelopp för understöd 1894—1896.

	Beräknadt pr individ.			Beräknadt pr hufvudperson.		
	1894	1895	1896	1894	1895	1896
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Köpenhamn	115,16	118,76	122,81	141,58	146,63	151,78
Köpstäderna	89,73	94,30	97,81	115,91	122,17	126,66
Handelsplatserna						
Landtdistrikten	56,41	60,00	62,32	81,84	87,20	90,48
Hela landet	68,77	79,91	75,82	95,82	101,61	105,62

Tillfälligt understöd (enl. § 6) gafs 1893—1896 i resp. 368, 355, 401 och 425 fall.

Understöd genom friplats på asyl förekommer mest i Köpenhamn och gafs 1894 åt 550 personer, 1895 åt 600, 1896 åt 700. Priset för sådan friplats är i medeltal 227 kronor.

Utanordningar till understöd i kommunerna 1895 och 1896.

	I penningar och naturalier	Till underhåll i asyler	Till tillfälligt understöd	S u m m a
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1895				
Köpenhamn	614,008	90,723	3,071	707,802
Köpstäderna	658,070	13,945	7,273	679,288
Handelsplatserna	98,770	4,598	700	104,068
Landtdistriktet	2,083,137	25,456	4,881	2,113,474
Hela landet	3,453,985	134,722	15,925	3,604,632
1896				
Köpenhamn	678,978	101,768	2,534	783,280
Köpstäderna	711,751	22,669	8,056	742,476
Handelsplatserna	109,355	5,829	1,143	116,327
Landtdistriktet	2,242,595	29,930	5,109	2,277,634
Hela landet	3,472,679	160,196	16,842	3,919,717

Utgifterna för ålderdomsunderstöd 1892—1896.

År	Staten	Köpen- hamn	Köpstä- derna	Handels- platserna	Landt- distriktet	Kommunerna tillsammans	Slutsumma
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1892	1,014,278	267,117	269,833	33,588	973,145	1,543,683	2,557,961
1893	1,392,154	303,019	272,727	33,916	961,270	1,570,982	2,963,086
1894	1,618,724	305,992	289,057	35,956	999,725	1,630,730	3,249,454
1895	1,796,913	341,764	321,913	39,534	1,096,961	1,800,172	3,597,085
1896	1,950,134	368,087	350,936	45,216	1,179,326	1,943,565	3,893,699

*

*

*

En fråga af synnerlig vigt för bedömandet af lagens verkningar är denna: *i hvilket omfång kan det i landets olika kommuner märkas, att ålderdomsunderstödet har haft inflytande på utgifterna för fattigvården?*

Direktören för Danmarks statistiska byrå har lemnat ett officielt svar på denna fråga. Hans framställning (se Rigsdagstidenden 1896—97, Tillæg B, Spalt 3,101 ff.) ligger till grund för det följande.

Till belysning af frågan om vaxelverkan mellan fattigvårdsutgifterna och utgifterna för ålderdomsunderstöd anföres först följande öfversigt öfver kommunernas utgifter till fattighjelp åren 1886—1894.

	Köpenhamn		Köpstäderna		Landtdistrikt*)	
	Inalles	Med frånräkning af utgifterna för nybyggnader m. m.	Inalles	Med frånräkning af utgifterna för nybyggnader m. m.	Inalles	Med frånräkning af utgifterna för nybyggnader m. m.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1886	1,676,000	1,196,000	1,058,000	948,000	4,571,000	4,501,000
1887	1,674,000	1,245,000	1,021,000	970,000	4,845,000	4,591,000
1888	1,485,000	1,246,000	1,023,000	986,000	4,909,000	4,752,000
1889	1,540,000	1,290,000	1,087,000	1,040,000	5,065,000	4,950,000
1890	1,639,000	1,357,000	1,183,000	1,073,000	5,204,000	5,034,000
1891	1,633,000	1,456,000	1,158,000	1,115,000	5,062,000	4,958,000
1892	1,767,000	1,449,000	1,173,000	1,136,000	4,745,000	4,649,000
1893	1,566,000	1,440,000	1,146,000	1,103,000	4,472,000	4,378,000
1894	1,358,000	1,354,000	1,137,000	1,083,000	4,356,000	4,304,000

De 9 år, för hvilka dessa siffror gälla, representera en femårsperiod närmast före utfärdandet af lagen om ålderdomsunderstöd (1886—1890) och de år, för hvilka redogörelser förelågo (1891—1894) efter lagens utfärdande. I Köpenhamn trädde lagen i verkställighet först med år 1892, i öfriga delar af landet den 1 juli 1891. *Utgifterna stegras alltjemt under den förra perioden, men minskas under den senare perioden.* Tydligast framträder detta förhållande i afseende på landtkommunernas utgifter.

*) Härunder innefattas äfven handelsplatserna.

a) *Landtkommunerna*. Från år 1890 — det sista året, innan lagen började verka — till år 1894 hafva landtkommunernas fattigvårdsutgifter sjunkit från 5,034,000 kronor till 4,304,000 kronor, en minskning med 730,000 kronor eller fullt ut $\frac{1}{7}$ af beloppet 1890. Denna minskning betecknar dock ej hela minskningen, utan endast ett *minimum*, den absoluta minskningen i utgifter. Den föregående oafbrutna ökningen i utgifter (1886—1888 med 6 procent, 1888 till 1890 likaledes med 6 procent, 1886—1890 med 11,84 procent) skulle, om den fortsatt i samma skala, hafva gifvit följande utgiftsbelopp:

för 1892 omkring 4,320,000 kronor i stället för 4,649,000 kronor,
 » 1894 » 5,630,000 » » » » 4,304,000 »

Med stöd af dessa siffror kan man såsom ett *maximum* sätta minskningen i fattigvårdsutgifterna till 1,326,000. Medeltalet mellan det beräknade maximum och det faktiskt gifna minimum är 1,030,000 kronor. Det torde vara försigtigast att räkna med detta belopp, såsom betecknande den genom lagen om ålderdomsunderstöd framkallade minskningen i landtkommunernas fattigvårdsutgifter till år 1894.

Landtkommunernas bruttoutgifter till ålderdomsunderstöd belöpte sig år 1894 till 2,060,000 kronor. Af detta belopp återbetalade staten hälften; den andra hälften, landtkommunernas verkliga omkostnader, motsvarar precis det nyss beräknade medeltalet för minskningen i fattigvårdsutgifterna.

b) För *köpstäderna* beräknas på motsvarande sätt minimum för de genom den nya lagen besparade fattigvårdsutgifterna under åren 1892—94 till 53,000 kronor, maximum åter till 132,000 kronor. Medeltalet mellan dessa tal är 93,000 kronor. Köpstädernas nettoutgift till ålderdomsunderstödet (efter fråndragning af det belopp, som staten återbetalade) utgjorde 289,000 kronor. Af detta belopp kunna således endast två tredjedelar betraktas såsom den ökning i köpstädernas utgifter, som föranledts af lagen om ålderdomsunderstöd.

c) Minskningen i *Köpenhamn* från 1891—94 var såsom minimum 102,000 kronor, såsom maximum 186,000 kronor. Medeltalet för dessa två tal är 144,000 kronor. Nettoutgifterna för ålderdomsunderstöd år 1894 utgjorde omkring 306,000 kronor. Af detta belopp kan således endast hälften räknas som en utgiftsökning, framkallad genom lagen om ålderdomsunderstöd.

d) *Resultatet* af undersökningen är således följande: ålderdomsunderstödet kostade år 1894 3,2 million. Häraf betalade staten 1,6 million;

återstöden, 1,6 million, bestreds af kommunerna, nemligen omkring 1 million af landtkommunerna, 300,000 af köpstäderna och 300,000 af Köpenhamn. Då emellertid den absoluta minskningen i samtliga kommuners ordinarie fattigvårdsunderstöd från det år, då utgifterna voro högst, till år 1894 utgör 885,000 kronor, är således betydligt mer än hälften af kommunernas utgift för ålderdomsunderstöd (1,6 million) härigenom betäckt. Men tager man hänsyn till den stigning, som fattigvårdsutgifterna liksom alla andra utgifter måste antagas vara underkastade, och tager man stigningen under den sista femårsperioden före lagens utfärdande till utgångspunkt — en stigning från 1886 till 1890 som öfverallt belöpte sig till omkring $\frac{1}{8}$ — så finner man, att fattigvårdsutgifterna utan denna lag skulle hafva varit 1,644,000 kronor större år 1894 än de nu voro, så att kommunerna alltså i verkligheten genom denna lag icke skulle hafva haft någon ökning i sina utgifter, utan snarare inkomst. Går man emellertid för säkerhetens skull medelvägen mellan de två nämnda beloppen — 885,000 kronor och 1,644,000 kronor — och delar man åter kommunerna i grupper, får man som resultat, att landtkommunernas besparing i fattigvårdsutgifter till följd af lagen i hvarje fall utgjort omkring 1 million kronor, hvilket belopp täcker *hela* deras utgift för ålderdomsunderstöd, att Köpenhamns besparing utgör omkring 150,000 kronor, hvilket belopp täcker *halva* dess utgift för ålderdomsunderstöd, och att slutligen köpstädernas besparing utgör omkring 100,000 kronor, hvilket belopp täcker en *tredjedel* af deras utgifter för ålderdomsunderstöd.

Detta om förhållandena i Danmark. Man kan icke med säkerhet beräkna, huru en lag om ålderdomsunderstöd efter samma allmänna principer, som ligga till grund för den danska lagen, sannolikt skulle komma att verka i förhållande till fattigvårdsutgifterna i vårt land. Det är icke minskning i kommunernas utgifter, som åsyftas med statsbidraget. Utan dermed åsyftas, att kommunen skall vara ekonomiskt oförhindrad att gifva ett jemförelsevis kraftigt understöd åt de gamle och att gifva detta i en vidare omfattning än som nu sker. Det är dock gifvet, att de, som erhålla ålderdomsunderstöd, äfven om detta är litet, icke lika hastigt om ens någonsin komma att gå öfver till fattigvården. En af de viktigaste uppgifterna för ålderdomsunderstödet är att hålla uppe den som just synes börja att falla.

Det föreslagna systemet skulle omedelbart verka så, att antalet af dem, som vid öfver 60 års ålder *börja* åtnjuta fattigvårdsunderstöd, skulle minskas: understödet till dem skulle i stället utgå i form af ålderdoms-

understöd med statsbidrag. Men systemet skulle också verka i samma riktning på åldersklassen 50—60 år, enär ju systemet just vid denna tid kraftigt uppfordrar till sjelfhjelp: då helt naturligt de behöfvande i allmänhet torde föredraga ålderdomsunderstöd framför fattigvårdshjelp, kan man ju beräkna, att de under den lagbestämda åldern 50—60 år göra allt hvad de kunna för att hålla sin rätt till ålderdomsunderstöd öppen. Kanske kan man äfven beräkna, att systemet skall i samma riktning verka äfven under åren närmast före 50-talet.

Hvad detta skulle innebära för våra förhållanden kan man i viss mån se af följande uppgifter, som jag meddelar ur arbetareförsäkringskomiténs betänkande 1889 (III: 5, sid. 24 och 36). De äro byggda på uppgifter, som genom skrifvelse af den 15 maj 1885 inforrats af samtliga fattigvårdsstyrelser i Sverige. Den första tabellen afser att visa den ålder, i hvilken hvar och en understödstagare befann sig, då han första gången erhöll full försörjning.

Årliga antalet nytillkomna försörjningstagare på 10,000 invånare.

Ålder	Båda könen	Män	Qvinnor	Ålder	Båda könen	Män	Qvinnor
0—5 år	13	13	13	45—50 »	11	13	10
5—10 »	18	19	16	50—55 »	11	13	10
10—15 »	17	20	14	55—60 »	16	20	14
15—20 »	3	3	3	60—65 »	25	24	25
20—25 »	3	3	3	65—70 »	37	35	38
25—30 »	5	5	5	70—75 »	73	71	74
30—35 »	7	7	6	75—80 »	102	106	96
35—40 »	8	7	9	Öfver 80 år	124	141	104
40—45 »	9	10	9	Hela folkmängden	15	15	15

Tabellen visar ju en stark tillväxt af försörjningstagare just i de åldersklasser, som skulle beröras af en lag om ålderdomsunderstöd i samma riktning hvari den danska lagstiftningen gått fram. Det absoluta antalet nytillkomna försörjningstagare i de högsta åldersklasserna är mycket stort:

i åldern 45—60 år	8,769
» » 60—75 »	13,789
» » öfver 75 »	4,724
	Summa 27,282

Till jemförelse med de danska beräkningarna bifogar jag följande tabell.

Fattigvårdsutgifter i Sverige 1886—1895.

	För vård och underhåll af understöds- tagare		Totalutgifterna för fattigvården i riket
	Landskommunerna	Städerna	
1886.....	4,921,503	2,446,288	9,286,028
1887.....	4,894,576	2,493,580	8,960,199
1888.....	5,018,049	2,583,949	9,337,415
1889.....	5,281,134	2,781,048	9,730,091
1890.....	5,393,625	2,876,007	10,358,887
1891.....	5,737,455	3,141,651	11,278,159
1892.....	6,011,928	3,368,393	11,599,085
1893.....	6,027,735	3,337,931	11,520,847
1894.....	5,919,917	3,233,106	11,497,083
1895.....	6,046,441	3,355,059	12,168,902

Omdömena om den danska lagen hafva utfallit ganska olika efter olika politiska ståndpunkter. Den tillfredsställer ej de längst gående anspråken och har betraktats med misstro af dem, som anse att hvar och en bör kunna reda sig sjelf eller vända sig till fattigvården. Så vidt jag rätt bedömer hvad jag om lagen läst i böcker, tidskrifter och riksdagstryck, vinner emellertid lagens princip allt mera erkännande. Af intresse kan det vara att se, hvilken uppfattning de hafva, som i Riksdagen föreslagit ändring af lagen. I folkettinget 1894—95 behandlades ett sådant förslag. Förslagställaren, herr A. Jensen, öppnade förhandlingen om förslaget (den 9 jan. 1895) med följande ord: »Jag skall börja med att uttala hvad jag redan hade tillfälle att säga, då jag den 8 december framstälde nu föreliggande förslag här i tinget, nemligen att jag anser gällande lag af år 1891 om ålderdomsunderstöd såsom en både god och human lag, och när det har sagts, att intet annat land har en så human anordning för för-

sörjandet af sina behöfvande medborgare och medborgarinnor, så kan jag, i hvarje fall hvad principen och det hela angår, göra dessa ord till mina.» — I november 1896 förelåg också ett förslag om revision. Ordföranden för förslagsställarne, herr Trier, betecknade det såsom lyckligt att lagen antagits, emedan den faststälde principen om statens pligt att sörja för behöfvande människors ålderdom, för så vidt de icke sjelfva äro i stånd dertill, och det utan att man ställer kraf på någon direkt sjelfhjelp från de understöddes sida. Han fick också af diskussionen »det intryck, att man från alla sidor har förnimmelsen af både att man redan genom lagen, sådan den nu är, vinner åtskilligt godt och å andra sidan, att den också har stora brister, som det är naturligt att söka råda bot för». Man har icke ännu ansett tiden vara mogen för verkställandet af revisionen, till en del emedan det statistiska material, som dertill erfordras, ej varit samladt och ordnadt.

8. Sammanfattning.

Kongl. Maj:ts förslag till obligatorisk försäkring utesluter från de med denna försäkring följande fördelarne ett betydligt antal arbetstagare och alla som icke rymmas under detta namn. Den obligatoriska försäkringen synes icke heller kunna utsträckas väsentligen öfver de af Kongl. Maj:t föreslagna ganska snäfvna gränserna.

De genom den obligatoriska försäkringen vunna pensionerna torde i allmänhet icke blifva synnerligen stora utom för den mest gynnade gruppen bland arbetstagarne, nemligen industriarbetarne.

Den af Kongl. Maj:t föreslagna frivilliga försäkringen torde icke i afsevärd mån kunna afhjelpa dessa brister och torde icke i någon större omfattning komma att gagna de egentligen behöfvande inom samhället.

Det i och för sig betydliga statsbidraget torde således icke komma att göra dermed afsedt gagn. Det skulle icke komma att utdelas till de mest behöfvande. Den del deraf, som skulle utbetalas för den obligatoriska försäkringen skulle icke komma att verka såsom en hjelp till sjelfhjelp, och den del deraf, som skulle utbetalas för den frivilliga lifränteförsäkringen, skulle sannolikt hufvudsakligen komma att gifvas till de mera burgna samhällsklasserna.

Den mest angelägna uppgiften på det förevarande området synes mig vara att för hvar och en, som behöfver det, bereda någon lättnad i hans sträfvan att på sin ålderdom bevara samma sjelfständiga medbor-

gerliga tillvaro, som han i sin krafts dagar sjelf uppehållit. Derfor synes ålderdomsunderstödet böra begränsas till dem, som behöfva det, och göras tillgängligt för detta oberoende af både yrke och afgifter. Till utgifterna för dessa ålderdomsunderstöd böra alla medborgare bidraga.

Det synes då vara en onödig omväg att för detta ändamål bilda en stor statsfond, en i och för sig i viss mån vansklig åtgärd, som medför onödigt dryga omkostnader för de nu lefvande och tillika onödigtvis uppskjuter utbetalandet af ålderdomsunderstödet.

Vill man hjälpa de gamle, som *bäst* behöfva det, och dem, som *nu* behöfva det, torde man böra grunda ålderdomsunderstödet på samverkan mellan stat och kommun. Bestridas de erforderliga utgifterna för ålderdomsunderstödet på samma sätt som alla andra statens och kommunens utgifter, så kan man *genast* börja med utbetalningarna, och begränsar man sig till en början till att hjälpa de mest behöfvande, kunna kostnaderna omöjligen öfverstiga landets ekonomiska bärkraft. Efter vunnen erfarenhet kan man lätt utvidga understödet både genom ökad hjälp åt hvar och en och genom beredande af hjälp åt ett ökadt antal behöfvande.

Jag har åberopat den danska lagen om ålderdomsunderstöd och de i Danmark vunna erfarenheterna. Denna lag synes mig icke omedelbart kunna eller böra öfverflyttas till vårt land. I detaljerna torde den vara i behof af en revision: särskildt tänker jag mig, att man bör se till, om och i hvad mån man kan ordna understödet så att man, på samma gång man gifver de behöfvande erforderlig hjälp, dock uppmuntrar till sjelfhjelp — en synpunkt som synes mig i ännu högre grad böra göras gällande vid den föreslagna lagen om obligatorisk försäkring. Men principerna för den danska lagstiftningen på detta område synas mig vara förtjenta af en mycket omsorgsfull pröfning.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag vördsamt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t för Riksdagen förlägga förslag till lag om ålderdomsunderstöd åt behöfvande genom samverkan mellan stat och kommun utan upptagande af personliga försäkringsavgifter.

Stockholm den 19 mars 1898.

Enar Sahlén.

P. M.

till diagrammet.

Den streckade svarta kurvan är beräknad ur lifslängdstabellen för perioden 1881—1890 (i 1890 års befolkningsstatistik, del III) genom direkt proportionering till den år 1890 befintliga folkmängden.

De öfriga svarta kurvorna äro proportionerade ur samma tabell, så att de öfverensstämman med arbetarantalet vid 20 (resp. 30, 40) år. De utmärka följaktligen antalet öfverlevande af vid 20 års ålder befintliga arbetstagare under den förutsättningen, att dödligheten i arbetsklassen är lika stor med dödligheten bland alla klasser. I verkligheten är dödligheten nog större, hvarför de svarta kurvorna borde komma något närmare den röda, men då på landsbygden, som representerar $\frac{4}{5}$ af hela folkmängden, dödligheten utan fara torde kunna antagas vara densamma inom alla klasser, och då den i städerna endast inom vissa yrken torde vara större bland arbetare än bland andra, kan denna sänkning endast vara obetydlig och under inga omständigheter i nämnvärd grad förändra de ur diagrammet framgående förhållanden. Det finnes för närvarande ingen möjlighet att exakt beräkna storleken af denna sänkning, hvarför de uppdragna kurvorna måste anses som de bästa möjliga.

Den röda kurvan slutligen är beräknad ur de den kongl. propositionen åtföljande tabellerna II—V, VII—IX, hvilka ansetts utgöra den klass, som i det kongl. förslaget hufvudsakligen afses. Då tabellerna endast gifva femårsklasser, medan kurvan här visar ettårsklasser, erhållna genom interpolation, är den naturligtvis endast approximativ, men kan anses noggrann på 1,000 personer åtminstone.

Att den röda kurvan under 5 år går öfver den första svarta, betyder naturligtvis endast att flera personer under denna tid inträda i arbetsklassen än som ur densamma utgå. Detta åstadkommer att, såsom af diagrammet framgår, 20-årskurvan äfven gäller för 25 års ålder.

Stockholm i mars 1898.

Nils Ahlberg,

Fil. licentiat.

Diagram rörande antalet arbetstagare enligt Kungl. propositionens tabeller II—V och VII—IX.

